

KRISTENDOMEN OCH RÄTTEN

FÖR kristendomen har rätten alltid varit ett livsområde av central betydelse. Kristnandet i Norden innebar sålunda inte bara ett kristnande av den enskilda människan och av staten. Det innebar medvetet också ett kristnande av hela rättsordningen. Redan genom de tingsbeslut, varigenom kristendomen blev lagfästad, antogs kristna rättsgrundsatser. En av dessa innebar förbud mot barnutövning — redan i och med kristnandet framstod kyrkan såsom värnare av det mänskliga livet såsom sådant och såsom de svagas och bräckligas skydd och värn. Tanken var isländarna lika främmande som förbudet mot att äta hästkött. Båda påbudens efterlevande undantogs också i tingsbeslutet om Islands kristnande på Þingvellir år 1000.

Kyrkan fullföljde målmedvetet kristningsverket av den inhemska rätten. Inledningsorden till äldre Västgötalagens kyrkobalk »Kristus är främst i vår lag» voro ingen tom fras. Detta markerades genom att kyrkobalken alltid var den första balken i landskapslagarna. Som en konsekvens härav började Tiohäradsagens konungabalk med orden: »Konungen är näst Kristus». Men även de övriga balkarna präglades av kristen anda och livssyn. Skyddet av det mänskliga livet sträckte sig även till dess spirande grodd. *Fosterfördrivningen*, som har det talande namnet *bältmord*, stämplades som nidingsdåd. Den av docenten Sam Clason införda benämningen fosterdråp har alltså i svensk rätt en föregångare, som framhäver den för mordet karakteristiska lönliga karaktären.

Under två århundraden fullföljdes arbetet på rättens kristnande. De nya åskådningarna antogs på de viktiga kyrkomötena i Linköping år 1152 och i Skenninge år 1248. Härigenom kom den kanoniska rätten att få avgörande betydelse inom centrala områden av svensk rätt. Den kristnade rättsordningen blev sålunda ett av de viktigaste medlen för att kristna hela samhällslivet.

Den enskilda människans religiösa indifferent och samhällets sekularisering måste också medföra risk för rättens successiva av-

kristnande. Tendenserna äro alltmera tydliga. Abortlagstiftningen, som bl. a. fått till följd att de flesta aborterna företagas på gifta, ofta välsituerade kvinnor med flera friska barn, är ett skrämmande exempel. Ett annat utgör den föreslagna legaliseringen av den heterologainseminationen. Denna utgör ett, om ock artificiellt äktenskapsbrott, eller, för att använda den inhemska terminologien, dubbelt hor — den s. k. »donatorn» anses nämligen i Medicinalstyrelsens P. M. böra vara en gift man. De svenska biskoparnas brev till landets präster har också i otvetydiga ordalag fördömt såväl den nuvarande abortlagstiftningen som ett lagfästande av heterolog insemination.

Nyligen anordnade de nordiska ekumeniska instituten i slutet av augusti en konferens på Hurdals Verk i Norge över ämnet »Kristendomen och rätten». De nordiska teologiska fakulteterna voro mangrant representerade liksom många jurister, bland dem såsom föredragshållare professorerna Nils Herlitz och Åke Malmström. Tankeutbytet under de tre konferensdagarna blev mycket livligt. Juristerna efterlyste allmänt vägledande riktlinjer för en för rätten vägledande kristen normgivning. Men det efterlysta svaret uteblev. Kanske berodde detta främst på att från danskt teologiskt håll hävdades den förvisso anmärkningsvärda och oväntade uppfattningen, att några kristna moralregler överhuvud icke kunde uppställas. Kristendomen vore nämligen icke någon ideologi.

Det borde emellertid icke vara omöjligt att komma fram till en vägledande syntes. Det är som ovan antytts ett rättshistoriskt faktum, att den nordiska rätten i stor utsträckning vilar på kristna grundvalar. Det borde då vara ett lockande praktiskt forskningsprogram att uppvisa, huru dessa grundvalar blivit lagda och huru på dem lagverket timrats samt under århundraden konserverats och vidare utformats — för att under senaste tid antingen börja att förvittra eller medvetet sönderbrytas. Det borde, synes det — och till trots av modern dansk teologi — icke heller vara omöjligt att klarlägga i evangelierna bevarade kristna sedenormer och rättstankar samt därefter undersöka vilka av dem som för närvarande inom nordisk rätt äro mest hotade. Det mänskliga livets egenvärde och äktenskapets helgd äro sedan länge i farozonen. Barnets ideella rätt att känna även sin fader är nu hotad, medlet är den föreslagna legala presumtion, som med lagstiftningens och kyrkobokföringens hjälp skall förkväva sanningen. I sistnämnda fall är också kyrkan direkt indragen och riskerar att tvingas bli medansvarig. »På grund av sin befattning med kyrkobokföringen har

Kristendomen och rätten

kyrkan särskild anledning att vaka över att direkt osanna och vilseledande uppgifter icke stadfästas genom införande i kyrkoböckerna, vilket skulle ske i fall av heterolog insemination.» (Biskopsbrevet.)

Det rör sig alltså här om arbetsuppgifter av betydelse. De nordiska ekumeniska institutens initiativ var behjärtansvärt. Men det får icke stanna vid en akademisk diskussion, med ett teologiens förnekande av kristendomens utomordentliga rättsliga uppgift såsom förlamande inslag. Genom positiv samverkan mellan teologi och rättsvetenskap måste kristendomens förblivande nödvändighet för rätten klargöras för lagstiftaren och allmänheten. Kyrkan får icke försitta denna möjlighet — och skyldighet.